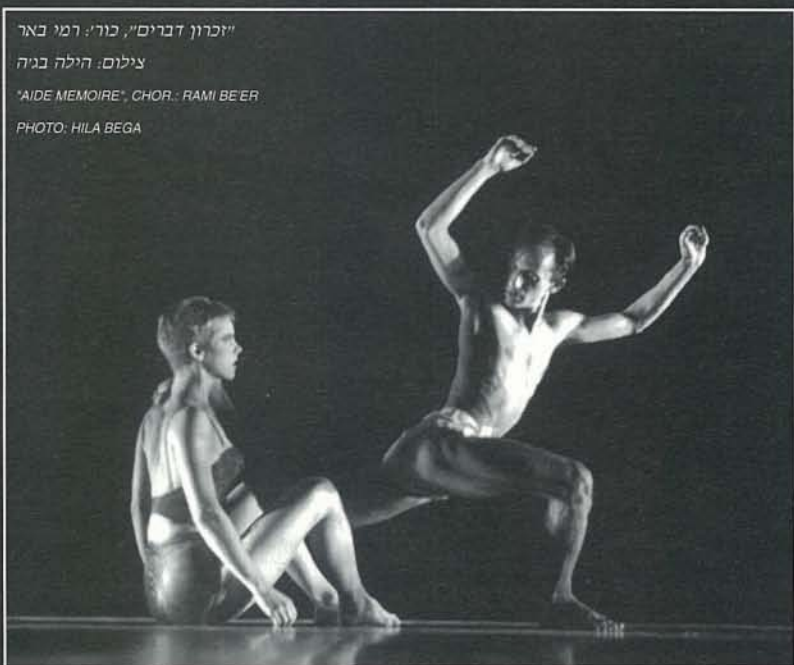

נועה רונין ב"רומנטה" מאת יהודית ארנון
NOA RONEN IN 'ROMANCE' BY YEHUDIT ARNON

"זכרון דברים", כור: רמי באר
צילום: הילה בגיה
"AIDE MEMOIRE", CHOR.: RAMI BEER
PHOTO: HILA BEGA

רוח אשל משוחחת עם

יהודית ארנון

בימים אלה מסיימת יהודית ארנון

את תפקידה כמנהלת אמנותית

של הלהקה הקיבוצית. "הגוף כבר

בוגד", היא אומרת, "אבל

המחשבה צלולה יותר מאי פעם

ב'הבנת הנכון' האמנותי". שוחחנו

היא סיפרה, שמהתחלה היה איזה חזון. עבודותיו של קורט יוס, מבכירי הכוריאוגרפים של "מחול ההבעה" (ausdruckstanz), ייצגו בעיניה חלק ממה שחיפשה והשאר היה בגדר "חיפוש הנכון של הדברים", כשהדברים מתבהרים תוך כדי הליכה. כמו בכל תהליך יצירה - יש כיוון, יש אמונה, יש חיפשים, יש אילוצים, ויהודית ארנון מעידה על עצמה שאינה משתייכת לשכלתנים המתכננים דברים מראש: "הייתי כל כך עסוקה בעשייה היומיומית הקשה". עם זאת היא מדגישה: "לא הסתפקתי ביזה מה יש, כלומר לא הסכמתי להתפשר מבחינה אמנותית. תמיד אמרתי 'זה כבר יש', כלומר זה שלב בדרך הלאה".

ספק אם הלהקה משקפת את הייחודיות של התנועה הקיבוצית, והרי גם הקיבוץ אינו מה שהיה, ובכל זאת הלהקה הקיבוצית שונה מלהקות עירוניות, ולא רק בגלל שבסיסה בקיבוץ בצפון הרחוק. כשאני מנסה להגדיר לעצמי בכמה מלים במה היא שונה מלהקות אחרות, צפים מושגים כמו אנושיות, עידוד היצירתיות ומסר - מסר של איכות תנועתית או מסר הקשור למקום שבו אנו חיים ולקולקטיביות. למרות שליהודית היתה תמיד המלה האחרונה היה משהו קולקטיבי בדרך שבה ניהלה את הלהקה הקיבוצית. "לא הייתי מנהלת דיקטטורית. שיתפתי רקדנים בניהול

הלהקה. לפעמים פירשו זאת כחולשה", היא אומרת. גם בלהקות אחרות יש לעיתים איכויות וביטויים כאלה, אבל לא באותו מינון ולא מתוך אותו מיקוד.

בשנים הראשונות לקיום הלהקה כל היוצרים שכתבו עבורה באו מהתנועה הקיבוצית, זו היתה אחת הסיבות העיקריות להקמתה. עד 1974 יצרו שם חרמונה לין, נועה שפירא, יהודית ארנון, וכן אשרה אלקיים-רונו, רקדנית לשעבר בלהקת בת-שבע וכוריאוגרפית עם

יהודית ארנון מעידה על עצמה שאינה משתייכת לשכלתנים המתכננים דברים מראש: "הייתי כל כך עסוקה בעשייה היומיומית הקשה". עם זאת היא מדגישה: "לא הסתפקתי ב'זה מה יש', כלומר לא הסכמתי להתפשר מבחינה אמנותית. תמיד אמרתי 'זה כבר יש', כלומר זה שלב בדרך הלאה"

מוניטין, והדה אורן, יוצרת בתחילת דרכה. כעבור זמן אשרה אלקיים העדיפה לעבוד עם להקות מקצועיות יותר ועברה ליצור בתיאטרון מחול ענבל ובלהקת בת-שבע.

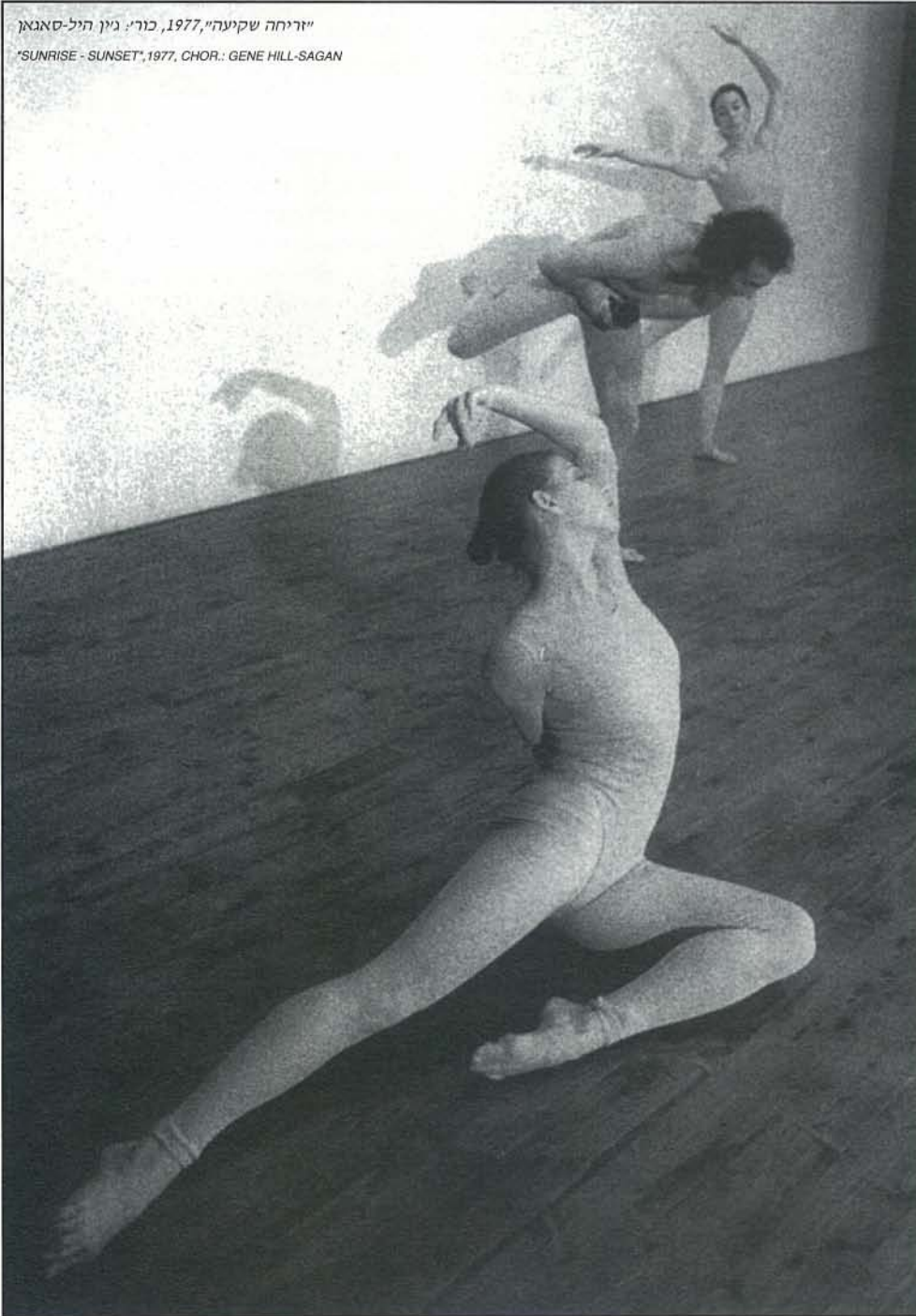
"הרהור על קו שבור", 1977, כור: חדה אורן
רקדנים: תמנה יריאל וזכרי דגן, צילום: יעקב אגור
"REFLECTIONS ON A BROKEN LINE", 1977, CHOR.: HEDDA OREN
DANCERS: TIMNA YERIEL & ZICHRI DAGAN
PHOTO: JAACOV AGOR

"צלע שוק וכל היתר", 1979, כור: אשרה אלקיים
רקדנים: זכרי דגן, מייק לוין ואפרת ליבני
צילום: יעקב אגור
"TRIPLETS TRIP", 1979, CHOR.: OSHRA ELKAYAM
DANCERS: ZICHRI DAGAN, MIKE LEVIN & EFRAT LIVNI
PHOTO: JAACOV AGOR

"זריחה שקיעה", 1977, כור: ג'ין היל-סאגאן
"SUNRISE - SUNSET", 1977, CHOR.: GENE HILL-SAGAN

ללהקה הקיבוצית היא חזרה מאוחר יותר. זהה אורן ויהודית ארנון המשיכו עד שגם ארנון נשרה. האש בתוכה לא כתבה אבל היא הבינה שבתחום זה יש טובים ממנה ושעליה להקדיש את כל עיתותיה לניהול הלהקה.

את מקום הקיבוצינות שעזבו תפסו פלורה קושמן, ג'ין היל-סאגאן ורקדנים ישראלים מהארץ ומח"ל. הקשר עם קושמן והיוצרים הישראליים שעבדו מחוץ לישראל נקשר בנסיעת השתלמות של ארנון באירופה ב-1972. מקובל היה באותן שנים לעלות לרגל לניו יורק, כי סגנון גראהם שלט אז בארץ, אבל ארנון בחרה דווקא באירופה. היא חששה מארה"ב, אחרי שראתה איך מורתה גרטרוד קראוס, אמנית יוצרת דגולה של סגנון "מחול ההבעה", איבדה את הביטחון האמנותי שלה בעקבות מפגש עם עולם המחול האמריקאי, וגם האנגלית שבפיה היתה חלשה. היא נסעה ל-London School of Contemporary Dance, שנוהלה אז על ידי ג'ין דאדלי, ול-Mudra, בית ספרו הידוע של מוריס בויאר בבליגיה. את דאדלי הכירה עוד בשנים שהיתה מנהלת אמנותית של להקת בת-שבע ונהגה להרחיק עד הגליל לראות את מופעי להקת געתון ולהקת הגליל המערבי.

באירופה פגשה ארנון רקדנים ישראלים, רובם יוצאי בת-שבע, שרקדו בלהקות מקצועיות ויצרה קשר עם שני יוצאי קיבוץ מביניהם - יאיר ורדי וגדעון אברהמי. היא הזמינה אותם ליצור ללהקה. "מגוון היוצרים שאפשר היה להזמין גדל באחת", וזה היה חשוב, כי לא היו בידיה תקציבים להזמנת יוצרים "יקרים".

בלונדון פגשה את פלורה קושמן, שהיתה קשורה אז ללהקה קאמרית חוץ ממסדית בשם Extemporary, מורכבת מרקדנים מצטיינים בוגרי ביה"ס שבו למדה. הם לא נהגו להיפגש יום יום לשיעורים וחזרות, כמקובל בלהקות מקצועיות, אלא רק שלוש פעמים בשבוע, כמו הלהקה הקיבוצית, ובכל זאת הגיעו להישגים מרשימים. בשביל ארנון זו היתה הוכחה לכך שאפשר להגיע להישגים גם בתנאים שונים מהמקובל. אולם, בכל זאת, המצב שלה היה שונה, והיא מסבירה: "הרקדנים של פלורה היו כבר מקצועיים. אני הייתי צריכה לחשוב איך לקחת אנשים מעניינים ולחנך אותם מקצועית". כשקושמן שמעה על הקיבוצניקים של ארנון היא התלהבה ואחרי מלחמת יום כיפור הגיע לגעתון ולימדה בלהקה שנתיים וכן יצרה עבורה כמה עבודות. ארנון: "אנשים מחו"ל אמרו לי שמה שאני מנסה לעשות זה מיוחד והם רוצים לקחת חלק בזה. לא תיכננתי להזמין את פלורה. היא הציעה לבוא ולעזור כי רצתה להיות חלק ביצירת דבר חדש. תפסתי את ההזדמנות בשתי ידיים".

תרומתה הגדולה של קושמן היתה פחות בכוריאוגרפיות שיצרה עבור הלהקה ויותר בתחום ההוראה בביה"ס וכן בידע ובניסיון הרב שצברה בתחום הליטוש והעמדת מופעים. "ראיתי שהתלמידים מתלהבים מההוראה שלה. לא קינאתי, זאתי הצידה. כעבור שנים הם חזרו וביקשו שאלמד אותם". ג'ין היל-סאגאן השלים את קושמן. הוא היה כוריאוגרף מוכשר שיצר עבודות מקוריות ללהקה, ואמן ש"ידע להוציא מהרקדנים את האמנות שבהם". ליוצרים אלה הצטרפו עמיתים

"מעין כחול", 1977, כור: יעקב שריר
צילום: יעקב אגור
"A KINDA BLUE", CHOR.: JAACOV SHARIR
PHOTO: JAACOV AGOR

ישראלים כמו נעמי אלסקובסקי, יעקב שריר, יגאל פרי ומשה קדם, שהיו מעוניינים ליצור והיו צריכים להתחרות ביוצרים הזרים, שעולם המחול הישראלי העדיף.

בתחילת שנות השמונים נוצר קשר אישי בין ארנון ליירי קיליאן. הוא העריך את מאמציה, ביקש לקחת חלק בעשייתה ושלח לארץ אמנים ומורים מלהקתו, ביניהם את נילס כריסטי וג'ין סולאן, ששהתה בגעתון מספר שנים. כשהופיעה הלהקה הקיבוצית עם "הקתדרלה השוקעת" של קיליאן בלונדון, בדצמבר 1980, ג'ון פרסיבל, מבקר המחול, כתב: "האינטנסיביות והרגש משתווים ברמתם לאלה של הלהקה ההולנדית שביקרה בלונדון" ("The Times", 12.12.80). אחר כך נוצר קשר אישי גם עם מאץ אק.

תזמון הקשרים עם קיליאן ואק היה מצוין, אף שלא היה מתוכנן. הם היו אז בתחילת הקריירה שלהם, מספיק מוכרים באירופה כדי ששמותיהם יעלו את קרנה של הלהקה הקיבוצית, אבל כמעט לא מוכרים בארץ. ארנון חשה כבר אז שהיא קשורה יותר לתרבות האירופית מאשר לאמריקאית. יתר על כן, מבלי שהתכוונה לכך היא הקדימה את ההתעניינות המחודשת של עולם המחול הישראלי באירופה, בעקבות עליית המוניטין של פינה באוש, ויליאם פורסיית, ג'ון נוימאייר, קיליאן ואק.

גם רוב הכוריאוגרפים האמריקאים שיצרו עבור הלהקה הקיבוצית היו קרובים יותר בתפיסתם האמנותית לאירופה או למזרח הרחוק מאשר לארה"ב. כאלה היו אנה

סוקולב, קיי טאקיי, יוצרת "אור מסי" 15 שבו רוקדים בתוך שדה אבנים, וספיידר קאדלסקי שיצר ריקוד על חיות. רק עבודות מעטות נכתבו ברוח של מחול נטו, וגם אלה דמו יותר למחול החדש באירופה ולא להתעסקות האמריקאית באיכות התנועה כשלעצמה.

ארנון מרבה לדבר על האומץ הכרוך בלקיחת סיכונים אמנותיים. "לא חייבים תמיד להצליח. לא פעם, בניגוד לדעת החברים שלי בלהקה, התעקשתי להעלות גם עבודות שבתהליך היצירה הסתבר שאינן טובות. אז מה? לא מתתי מזה. באמנות מותר לקחת סיכון. זה גם הרבה עניין של תזמון". בדרך כלל ההימורים שלה הצליחו, כמו במקרה של "צלע, שוק וכל היתר" של אשרה אלקיים ו"המוות הלבן" של רות זיו אייל, מחלוצות תיאטרון התנועה בארץ. על עבודתה של רות זיו אייל היא אומרת: "זה לא דמה לשום דבר שעשו בלהקות המחול. הרקדנים התלוננו שאי אפשר ללכת בגב שפוף והכל היה להם מוזר. אחר כך בועז כהן, מראשי המתלוננים, עבר ללהקת קולברג השוודית ואת הריקוד הראשון שבו השתתף במסגרת החדשה עשה בהליכה שפופה. גם ממקומות אחרים קיבלתי חיזוקים שאני בדרך הנכונה".

הלהקה והסדנה החלו להצמיח יוצרים כמו ליאת דרור, ניר בן-גל, ענת אסולין וכמובן רמי באר. רמי באר הוא כוריאוגרף הבית של הלהקה מסוף שנות השמונים, והיצירות שהעלה במסגרת הלהקה קשורות לחברה שבה אנחנו חיים - "יומן מילואים" עוסק באלימות ובאינתיפדה, "בזמן אמיתי" בחיי הקיבוץ, "וזכרון דברים" בזכרון השואה.

חזרתי לדון עם יהודית ארנון על עניין "הדרך הנכונה", והיא דיברה על "סוד". בשיחות שקיימתי עם יוצרים גדולים אחרים עלו מושגים אחרים, כמו "לגעת בקודש הקודשים", "לגעת ברוח". ארנון מסבירה: "אולי אשמע מיושנת, אבל אני יודעת שגם בעולם שבו הכסף והשיווק הם העיקר, יש בכל זאת מיעוט שמרגיש את סוד האמנות ומוכן לעסוק בו. דיברתי עם איש שעוסק בקבלה והוא סיפר לי שיש אנשים שיודעים שיש סוד אבל לא יודעים מהו, אחרים בכלל לא יודעים שיש סוד והם מרוחקים מכל נושא האמנות, ומעטים יודעים את הסוד. אני מרגישה את הסוד בתוכי".

אני לא בטוחה שהיא תאהב שכתבתי על כך, אבל זה יפה וחשוב בעיני. מסתבר שהסוד הוא עמוד האור שמורה את הדרך בארץ הלא נודעת של היצירה ומאיר את הנתיב האמנותי. הוא גם המקור של הכוח הפנימי שמאפשר לגבור על קשיי הדרך. כשהיא מרגישה משהו מהסוד הזה אצל אמן או רקדן נוצר ביניהם קשר והיא מעמידה עצמה לרשותו.

"נדודים", 1978, כור.: יאיר ורדי
"WANDERERS", 1978, CHOR.: YAIR VARDI

